

Nr 130.

Av herr **Kvarnzelius m. fl.**, om ändring av §§ 9, 16, 19, 21 och
24 riksdagsordningen.

Då vid åtskilliga tillfällen under de två senaste årtiondena förslag inom den svenska riksdagen väckts om införande av politisk valrätt och valbarhet för kvinnor, ha för dessa förslag åberopats huvudsakligen två skäl. Å ena sidan har man hänvisat på den *orättvisa*, som ligger däruti att, oaktat kvinnorna i fråga om medborgerlig bildning, fosterlandskärlek och samhällsintresse måste anses lika kvalificerade som männen, oaktat de numera i stor utsträckning äro självförsörjare och oaktat de såsom medborgare äro i stort sett underkastade samma skyldigheter mot det allmänna som männen, kvinnorna likväl fortfarande förvägras rätten att såsom fullmyndiga statsborgare deltaga i besluten om de lagar, de skola lyda, och de skatter de skola betala. Å andra sidan har man framhållit, att med hänsyn till den plats, kvinnan nu intager, såväl i egenskap av yrkesutövare och inom familjen som inom det frivilliga sociala arbetet, hennes särskilda fallenheter *i samhällets eget intresse* böra tagas i anspråk jämväl för de allmänna ärendena, vilka i allt större utsträckning angå delar av samhällslivet, inom vilka kvinnorna äga särskild erfarenhet och insikt.

Motståndet mot förslaget har mindre gått ut på att direkt bestrida riktigheten av de nu anförda argumenten än på att framhålla, att kvinnornas allmänna deltagande i det politiska livet skulle för dem själva och därigenom ock för de intressen, de i främsta rummet hava till uppgift att vårda och främja, medföra så stora nackdelar, att de skulle mer än uppväga de väntade fördelarna. Detta insågs också ej blott av männen i allmänhet, utan ock av de mera klarseende bland kvinnorna själva, vilka ingalunda önskade att få deltaga i männens politiska strider. I anslutning härtill hade man gjort gällande, att agitationen för kvinnans politiska rättigheter endast vore en modesak, som hos oss under tiden närmast efter år 1905 på grund av omständigheter av tillfällig och övergående natur

haft en chance, som icke skulle återvända. Och man har förklarat, att intresset för denna reform såväl hos oss som i andra länder vore stätt i avtagande och i en snar framtid skulle alldeles slockna. »Strömmen har avstannat», yttrade en talare i första kammaren i diskussionen om denna fråga 1911, »vinden har mojnät, och helt nya vindar blåsa nu». Liknande yttranden föllades ock under frågans behandling vid 1912 års riksdag.

De allra senaste årens utveckling har emellertid så kraftigt som möjligt vederlagt dessa påståenden och profetior. Kriget har i hög grad gjort frågan om kvinnans ställning i samhället aktuell, och förslaget att giva kvinnan full medborgarrätt har på sina håll trätt i förgrunden så som aldrig förr. Kvinnorna hava i stor utsträckning kallats att i det civila livet ersätta de till krigstjänst utkallade männen. De hava sålunda måst övertaga en väsentlig del av männens arbete på tjänsteexpeditioner och affärskontor, på åker och äng, i skogar och gruvor, i verkstäder och på kommunikationsanstalter av alla slag. De hava även i hundratusental fått göra krigstjänst såsom sjuksköterskor i fält samt genom arbete i ammunitions- och vapenfabriker. Å andra sidan har den internationella kvinnorörelsens ihärdiga verksamhet för freden fortgått med växande styrka. Såsom naturligt är, har denna verksamhet i synnerhet framträtt inom de neutrala länderna, men den har även i form av motstånd mot nationalhat och chauvinism gjort sig gällande inom de krigförandes krets, och kvinnorna hava med berättigad självkänsla kunnat peka på att deras internationella samhörighet i motsats till så gott som alla andra mellanfolkliga sammanslutningar bestått provet inför världskrigets oerhörda påfrestning.

De nu anförda förhållandena hava inom flera länder åstadkommit en rättvisare uppskattning av kvinnornas medborgarvärde och bragt frågan om deras rösträtt och valbarhet på dagordningen. De nya vindar, som på detta område nu kunna konstateras, blåsa sålunda i en riktning rakt motsatt den, varom man profeterade inom riksdagen 1911 och 1912.

I *Danmark* har kvinnorösträtten redan hunnit fastslås i grundlagen. Den 10 maj 1915 stadfäste konungen den nya lagen om val till riksdagen, enligt vilken kvinnor på samma villkor som män äga rösträtt och valbarhet till såväl folketinget som landstinget, och den 19 juni samma år sanktionerades alltingets beslut att bevilja *Islands* kvinnor motsvarande rättigheter.

I *Holland* framlade regeringen i oktober 1915 förslag om utsträckning av den politiska rösträtten till alla män, som uppnått 23 års ålder. I sammanhang härmed föreslogs, att rösträtt för kvinnor skulle i princip

fastslås i grundlagen, men att i särskild lag skulle närmare bestämmas villkoren för denna rätts utövande, dock utan införande av något förmögenhetsstreck. Beträffande valbarheten innehöll regeringsförslaget den bestämmelsen, att såväl kvinnor som män skulle kunna väljas till ledamöter av Generalstaternas båda hus, om de blott uppnått 30 års ålder.

Detta grundlagsförslag har i november 1916 antagits av andra kammaren.

Vad *England* beträffar, har där uppstått fråga om att under kriget utlysa nya val till parlamentet. Då därvid påyrkats borttagande av det s. k. flyttningsstrecket, som skulle utesluta åtskilliga män, vilka endast på grund av krigets krav måst ändra bostad, har regeringen ifrågasatt en revision av de gällande rösträttsbestämmelserna. Denna revision har emellertid ej tillfredsställt en del politiker, vilka fordrat, att alla, som på slagfält i främmande land eller på världshaven kämpa för sitt fädernesland, skulle tillerkännas rätt att rösta, även om de aldrig skulle haft sådan rätt enligt de gamla bestämmelserna. Sistnämnda yrkande har också vunnit stor anslutning från alla politiska partier. Men i anledning därav ha kvinnorna i alla de olika rösträttslagren förklarat, att om rösträtten utsträcker till nya grupper av män såsom en lön för vad de offrat för fosterlandet, så böra även kvinnorna av samma skäl komma i åtanke.

Det märkliga har nu inträffat, att den förutvarande premierministern Mr. Asquith, trots sin gamla motvilja mot kvinnorösträtten, medgivit det bindande i denna kvinnornas argumentering och erkänt det berättigade i deras fordringar. Därvid har han tillika erinrat, att när kriget och de därmed följande abnorma förhållandena en gång upphöra och det gäller att på nytt för fredens behov ordna samhällets industri- och arbetareförhållanden, kvinnorna hava ett befogat anspråk på att få vara med och bli hörda angående de många deras intressen berörande frågor, som då uppstå.

Asquiths omvändelse anses i England varsla om att motståndet mot kvinnorösträtten håller på att uppgivas. Bland andra som övergått till rösträttsvännerna, märkes den kända författarinnan Mrs. Humphrey Ward, som ej sällan även i vårt land åberopats såsom stöd för påståendet, att »de mera klarseende bland kvinnorna själva» icke önska rösträtt.

För utarbetande av förslag till den planerade rösträttsreformen har tillsatts en stor parlamentarisk kommission, bestående av underhusets talman såsom ordförande samt 32 ledamöter. Denna kommitté har nu framlagt sitt betänkande. Enligt dagspressens redogörelser föreslås däri bland annat, att kvinnor, som äga kommunal rösträtt, även skulle erhålla politisk rösträtt; att hustru till röstberättigad man även skulle bli röstbe-

rättigad; att, medan männen bliva röstberättigade vid 21 års ålder, kvinnorna skulle erhålla rösträtt först vid fyllda 30 eller 35 år; samt att kvinna, som tagit akademisk grad, skulle hava rösträtt vid val av universitetsrepresentanter i samma ordning och under samma villkor som manliga graderade.

Om kommittéförslaget blir lag, beräknas det, att kvinnorna skulle komma att utgöra något mera än en tredjedel av hela valmanskåren.

I *Canada* hava under de två sista åren tre stora stater, Manitoba, Alberta och Saskatchewan, givit kvinnorna rösträtt, och i British Columbia har folket genom referendum uttalat sig för en dylik reform, som nu kommer att underställas parlamentets avgörande.

Även i *Frankrike* synes i följd av kriget den allmänna uppfattningen av kvinnans ställning i samhället hava undergått en väsentlig förändring. Vid behandlingen i senaten av frågan om tillsättande av kommittéer för vården av barn, som blivit faderlösa genom kriget, yrkade baron d'Estournelles de Constant, att kvinnorna borde få tillbörlig representation i dessa kommittéer, såväl de centrala som de lokala. Han yttrade därvid, att den allmänna opinionen före kriget ej varit benägen att giva kvinnan den plats i allmänna angelägenheter, som rätteligen tillkommer henne. »Men under kriget», fortsatte han, »hava våra ögon öppnats. Kvinnan har på några få månader utfört underverk; hennes arbete för fosterlandet har givit henne en plats, som vi ännu pruta på, när det gäller vår administration.» Alla talare synas i princip hava anslutit sig till d'Estournelles de Constant's mening, och senaten beslöt, att minst en fjärdedel av medlemmarna i Nationalrådet för barn, som blivit faderlösa genom kriget, skulle utgöras av kvinnor.

Såsom ett bevis på att kvinnorösträtten vunnit mark i Frankrike kan särskilt åberopas ett av M. Maurice Barrès inom deputeradekammaren väckt förslag, att politisk rösträtt skulle tillerkännas stupade soldaters änkor och mödrar.

I *Tyskland* har på hösten 1915 det tyska kvinnorösträttsförbundet ingivit en petition till tyska riksdagen med begäran att kvinnorna efter kriget måtte erhålla allmän, lika och direkt rösträtt till riksdagen. Denna begäran motiverades med att efter kriget varje stat ställdes inför nödvändigheten att till statens fördel utnyttja alla krafter, som stå till dess förfogande — att bruka dem i samhällets tjänst och att giva alla medborgare den tänkbarast bästa möjlighet till utveckling av alla goda anlag, men att därtill i främsta rummet fordrades alla myndiga medborgares politiska frigörelse.

Att även i Tyskland andra vindar börja blåsa synes framgå av föl-

jande uttalande av d:r Hugo Lindemann i Kommunale Praxis: »Vår nation är icke rik nog att handla så vårdslöst och lättsinnigt med våra tillgångar som före kriget. Vi komma ej längre att vara tillräckligt rika för att låta en hel mängd värdefullt material ligga obrukat. Kvinnornas krigsarbete skall följas av kvinnornas fredsarbete. Vi kunna emellertid icke begära kvinnornas värdefulla samarbete utan att giva dem samma politiska och ekonomiska rättigheter som männen. Tyskland är långt efter de andra germanska länderna med avseende å kvinnans politiska rättigheter. Även före kriget vågade endast ett fåtal bestrida, att detta var en politisk orätt. Kriget har förmodligen öppnat ögonen på envar för det faktum att det var mer än så — det var en politisk dårskap.»

I *Ungarn* har kunnat konstateras en stark rörelse för kvinnornas rösträtt, vilken haft framgång även bland den ganska konservativa lantbefolkningen. Riksdagen har dock avslagit en inom densamma väckt motion i ämnet.

Icke heller *Ryssland* har blivit oberört av ifrågavarande tidsströmningar. Redan före revolutionen kunde här konstateras en rörelse till förmån för ökade medborgerliga rättigheter för kvinnorna. Vid öppnandet av riksdumans senaste session framlades sålunda av inrikesministern ett lagförslag om reform av den lokala självstyrelsen, enligt vilket jämväl kvinnorna skulle erhålla rösträtt till de kommunala representationerna. Men av långt större betydelse är givetvis, att den ryska revolutionen efter allt att döma synes komma att bringa kvinnorna full medborgarrätt. Såsom en underpant härpå torde man nämligen ha rätt att betrakta den från ledande håll givna förklaringen, att kvinnorna skola kallas att delta i valen till den representation, som skall giva Ryssland en ny författning.

Vad *Amerikas Förenta Stater* angår, inträffade under 1916 års valkampanj, att alla politiska partier upptogo kvinnorösträtten på sina aktionsprogram, ehuru med någon olikhet beträffande motiveringen och sätet för reformens genomförande. *Det demokratiska partiet* gjorde sålunda följande uttalande: »Vi förorda utsträckningen av rösträtten till kvinnorna i vårt land, att genomföras av varje särskild stat för sig på samma villkor, som de för männen gällande».

Det republikanska partiet gav sin anslutning åt samma sak i följande ordalag: »Det republikanska partiet, som bekräftar sin tro på folkets styrelse genom folket och för folket, förordar som en åtgärd av rättvisa gent emot den ena hälften av landets vuxna befolkning utsträckningen av rösträtten till kvinnorna, men tillerkänner de särskilda staterna rätt att avgöra frågan.»

Det progressiva partiet förklarade: »Vi tro, att landets kvinnor, som med männen dela rikets bördor i fredstid och som få underkasta sig lika stora uppoffringar under krigstider, böra erhålla fullständig politisk rösträtt, både till unionskongressen och till de särskilda staternas lagstiftande församlingar».

Socialistpartiet uttalade sig i följande ordalag: »Vi förorda samt förbinda oss själva och våra utsedda tjänstemän att verka för oinskränkt och lika rösträtt för män och kvinnor».

Förbudspartiets valupprop innehöll i ämnet följande rader: »Rätten för Förenta Staternas medborgare att rösta bör icke förvägras eller inskränkas, vare sig av Förenta Staterna eller av någon särskild stat på grund av kön. Vi förklara oss för kvinnornas rösträtt, som bör genomföras genom ändring såväl i Förenta Staternas som de särskilda staternas grundlagar.»

Kort före valen i New Jersey år 1915 förklarade presidenten Wilson i ett tal: »Jag ämnar rösta för kvinnornas rösträtt i New Jersey, emedan jag tror, att tiden har kommit att utsträcka detta privilegium och detta ansvar till statens kvinnor, och jag menar, att New Jersey kommer att i hög grad vinna på den reformen.»

Republikanernas presidentkandidat Mr. Hughes yttrade under valkampanjen 1916 i ett tal angående denna fråga bl. a. följande:

»Detta är en strid, för vilken jag är övertygad att kvinnorna måste livligt intressera sig. Ty för så vitt det kan vara tal om någon jämförelse i en sådan sak, hysa de en mera levande känsla än kanske någon annan för nationens ära, för vikten av att bevara densamma obefläckad i vår egen trygghets och beredskaps intresse samt för den organisation av vårt nationella liv i alla dess grenar, som skall skänka oss ett Amerika, som vågar taga på sig det ansvar, som säkerligen kommer att påläggas oss, när det nuvarande kriget upphör. — — — —

Jag har kommit till den övertygelsen, att det är oundvikligt att giva kvinnorna rösträtt. Jag grundar denna övertygelse på ett övervägande av våra ekonomiska förhållanden.

Det finns nog många, som hava en annan syn på denna sak än jag, men jag får bekänna, att jag icke förstår, huru ett opartiskt sinne kan efter undersökning av tendenserna i nutidens liv komma till den föreställningen, att rösträtt allt framgent kan förvägras kvinnorna. Jag menar, att det är omöjligt.

Då detta är min övertygelse, måste jag beklaga, att man har politiska organisationer grundade på kön och icke på medborgerskapets allmänna förpliktelser, som vila på oss alla. Det är därför med allvarliga

farhågor jag förutser fortsättandet av en agitation, som säkerligen kommer att bli intensivare, ju mera bestämt motstånd den möter.

Jag talar med tanke på framtidens Amerika och på vikten av att vi inför de stora uppgifter, som vänta oss, icke må få vårt politiska liv draget in på ett sidospår av en stor och målmedveten rörelse på grund av opposition med hänsyn till sammansättningen av vår valmanskår. — —

Jag vill se kvinnorna, icke organiserade på grundval av sitt kön och odlade könshatet, utan kännande sitt ansvar som medborgare och deltagande i det politiska livet, liksom männen göra, allt efter som dagens stora frågor uppstå, att utöva sitt mäktiga inflytande i enlighet med sin ställning till dessa frågor.»

I vårt land vänta kvinnorna ännu på uppfyllandet av de löften, som givits dem av riksdagen år 1906 och av regeringen dels indirekt i motiveringen till 1907 års rösträttsproposition, dels direkt och uttryckligt i proposition till 1912 års riksdag samt i trontalet vid 1914 års A-riksdag.

I Norge, Danmark och Finland hava kvinnorna ansetts värdiga att jämte männen bära ansvaret för fäderneslandets öden, men i Sverige hållas de fortfarande i politiskt omyndighetstillstånd. Att detta orättvisa tillbaksättande av de svenska kvinnorna är ägnat att alstra bittert missnöje och öka söndringen inom folket, synes uppenbart. Detta är så mycket mer att beklaga, som folkets enande i gemensam strävan för landets väl just under nu rådande kritiska förhållanden borde framstå såsom ett allmänt önskemål. Realiserandet av detta önskemål, vilket ju även kraftigt betonats i Konungens trontal vid detta års riksdag, skulle givetvis i väsentlig mån underlättas, om statsmakterna kunde besluta sig för att giva de svenska kvinnorna de rättigheter, som vid upprepade tillfällen utlovats dem, som de i fullt lika hög grad som grannstaternas kvinnor torde vara förtjänta av och som de säkerligen skulle till gagn för fäderneslandet utöva.

Beträffande de formella ändringar i riksdagsordningen, som genomförandet av rösträtt och valbarhet för kvinnor påkallar, ansluta vi oss i alla delar till det förslag, som framlades i de av liberala samlingspartiets förtroenderåd framburna motionerna nr 87 i första kammaren och nr 227 i andra kammaren vid 1914 års B-riksdag och vilka då vunno andra kammarens bifall. Och åberopa vi beträffande motiveringen till de särskilda

bestämmelserna vad i nämnda motioner ävensom i den k. propositionen nr 110 vid 1912 riksdag blivit härutinnan anförd.

Enär vi i denna motion endast avsett att framföra kravet på rösträtt och valbarhet för kvinnor, hava vi ej ansett oss böra i detta sammanhang inlåta oss på frågan, huruvida alla de inskränkningar i den politiska rösträtten med hänsyn till andra förhållanden, som för närvarande gälla, lämpligen böra helt eller delvis bibehållas.

På grund av vad vi nu anförd, få vi hemställa,

att riksdagen måtte för sin del besluta, att §§ 9, 16, 19, 21 och 24 riksdagsordningen skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 9.

Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas män och kvinnor, som uppnått — — — —
— — — — — — — — — — sin befattning.

§ 16.

Valrätt tillkommer envar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått tjugofyra års ålder, dock ej

a) den som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) gift kvinna, som ej vunnit boskillnad och vilkens man är i konkurstillstånd;

c) den som häftar för understöd, vilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret av fattigvårdssamhälle tilldelats den häftande själv eller dennes hustru eller minderåriga barn;

d) gift kvinna, vilkens man häftar för understöd, som under löpande eller sistförflutna kalenderåret av fattigvårdssamhälle tilldelats henne eller makarnas minderåriga barn;

e) den som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

f) gift kvinna, som ej vunnit boskillnad och vilkens man icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

g) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången av sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsövningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 19.

Till ledamöter i andra kammaren kunna endast utses män och kvinnor, som äga valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående av flera valkretsar, inom någon av dessa.

§ 21.

Riksdagsman — — — — —
— — — — — tre lagtima riksdagar.

Kvinna är berättigad att avsäga sig riksdagsmannauppsdrag, även om icke något av nu nämnda skäl är för handen.

Avsägelse — — — — —
— — — — — Konungens befallningshavande.

§ 24.

Rösträtt må ej utövas av annan valberättigad än den som vid valtillfälle personligen sig inställer, dock att vid val av ledamöter i andra kammaren rösträtt på grund av fullmakt må utövas av röstberättigad gift man för hans hustru och av röstberättigad hustru för hennes man. Sådan fullmakt skall vara antingen skriven och underskriven av utställaren samt med dennes sigill

försedd eller ock av honom underskriven och med två vittnens underskrift bestyrkt.

Stockholm den 23 april 1917.

S. H. Kvarnzelius.

Alfred Petersson.

C. F. Holmquist.

Mauritz Hellberg.

Jacob Larsson.

K. G. Karlsson.

Carl Ekman.
